Julkisoikeuden professori *Jukka Viljanen*

VNS 10/2021 vp Valtioneuvoston ihmisoikeuspoliittinen selonteko

Eduskunnan perustuslakivaliokunta 29.3.2022

1. Yleisesti ihmisoikeusselonteosta ja vertailua aikaisempiin ihmisoikeuspoliittisiin asiakirjoihin

Suomessa on laadittu kaksi ihmisoikeuspoliittista selontekoa (2004 ja 2009) ja kaksi ihmisoikeuspolitiikkaa koskevaa selvitystä (1998 ja 2000). Edelliselle selonteolle annettiin mielestäni oivallinen nimi ”Valtioneuvoston ihmisoikeusselonteko 2014”. Nimellä ilmaistaan ulospäin suomalaisen ihmisoikeuskeskustelun yhtenäisyydestä ja johdonmukaisuudesta. Nyt on päädytty puhumaan taas ihmisoikeuspoliittisesta selonteosta. Pitkä tauko selontekojen välillä on huolestuttava ilmiö, samoin ongelmia on siinä, että vakiintuneeseen muotoon tehdään jatkuvasti muutoksia, joiden tarkoitusta ei kunnolla avata. Miksi tarkastelussa olevaa selontekoa valmisteltiin ihmisoikeusselontekona ja lausunnoilla olleeseen luonnokseen viitattiin ihmisoikeusselontekona?

Toistan aikaisemman kantana. Pitäisin toivottavana, että Suomessa laadittaisiin jokaisen vaalikauden aikana jatkossa kaksi valtioneuvoston asiakirjaa: ihmisoikeusselonteko ja ihmisoikeustoimintaohjelma. Yli seitsemän vuotta selontekojen välillä on kohtuuttoman pitkä aika.

Lausunnossani eduskunnan perustuslakivaliokunnalle keskityn kahteen pääteemaan. Toisaalta puhun toimintaympäristön muutoksesta Venäjän Ukrainaan kohdistaman hyökkäyksen jälkeen ja toisaalta kansalliseen täytäntöönpanoon ja seurantaan liittyvistä kehitystarpeista. Pidän hyvin tärkeänä myös tuoda esille sen linjauksen vahvan valvontajärjestelmän tarpeesta, mikä selonteossa perustellusti todetaan (s.19-21). Ymmärrän sen tarkoittavan velvoitteita myös kansallisten ihmisoikeusrakenteiden kehittämiseen.

2. Toimintaympäristön muutoksesta: Euroopan neuvosto ja Venäjä

Tärkeä muutoksena ihmisoikeuspoliittisessa toimintaympäristössä (VNS 10/2021 vp, s. 16-17) selonteossakin mainitaan ihmisoikeusvelvoitteiden entistä näkyvämpi kyseenalaistaminen. Lisäisin tässä yhteydessä, että toista kertaa Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomioiden

täytäntöönpanon historiassa ollaan tilanteessa, jossa on mahdollisuus sopimusrikkomusmenettelyn käynnistymiselle. Ministerikomitea varoitti Turkkia asiassa joulukuussa 2021. Edellisen kerran kyse oli Azarbaijania koskevasta tapauksesta. Nyt vastaava tilanne on muodostunut tapauksessa *Osman Kavala v. Turkki*. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin oli tuomiossaan vaatinut tutkintavankeudessa olevan Kavalan välitöntä vapautusta.

Selonteossa tuodaan esille Venäjän tilanne ja sen toiminta kansainvälisissä järjestöissä. Venäjä kyseenalaistaa kansainvälisten valvontaelinten tulkintakannanottoja. Tähän liittyvät myös toimet, joilla esimerkiksi kansallista täytäntöönpanoa vaikeutetaan venäläisten tuomioistuinten päätöksillä. Venäjän perustuslakituomioistuin on katsonut, että kansallinen perustuslain kanssa ristiriitaiseksi arvioimiaan ihmisoikeustuomioistuimen linjauksia ei ole tarvinnut noudattaa.

Nyt tilanne on vielä selonteon laatimisajankohtaa ongelmallisempi. Venäjän 24.2.2022 Ukrainaan tekemän sotilaallisen hyökkäyksen takia eurooppalainen sopimusperustainen järjestelmää kohtaan esitetään kysymyksiä, joihin ei ole valmiita vastauksia. Miten tulee toimia tilanteessa, jossa jokin jäsenvaltio tietoisesti loukkaa keskeisiä sopimusmääräyksiä ja toimii täysin vastoin järjestön perusperiaatteita?

Ainoa vastaava tilanne historiasta löytyy vuodelta 1969, kun Kreikka erosi Euroopan neuvostosta. Pari vuotta aikaisemmin Kreikassa oli tullut valtaan sotilasjuntta. Euroopan ihmisoikeussopimuksen perusteella Kreikan tapahtumia alettiin tutkia Euroopan ihmisoikeustoimikunnassa. Tapauksessa ”Greek case”, joka perustui Tanskan, Norjan, Ruotsin ja Alankomaiden tekemiin valtiovalituksiin (3321/67, 3322/67, 3323/67 ja 3344/67), tutkittiin sotilasjuntan aikaisia ihmisoikeusloukkauksia. Ennen kuin ihmisoikeustoimikunnan lausunto oli tullut julkiseksi, Kreikka erosi järjestön jäsenyydestä. Tapauksen käsittelyä kuitenkin jatkettiin. Ministerikomitea päätti Euroopan ihmisoikeustoimikunnan kannanottojen perusteella, että Kreikka oli loukannut kidutuksen kieltoa ja useita muita sopimusmääräyksiä.[1] Ministerikomitea myös kehotti Kreikkaa lopettamaan välittömästi kidutuksen käytön, vankien kaltoinkohtelun ja vapauttamaan kaikki, joita ei ole tuomittu tuomioistuimessa. Kreikka palasi Euroopan neuvostoon vuonna 1974.

Venäjän 26 vuotta kestänyt jäsenyys Euroopan neuvostossa päättyi 16.3.2022. Euroopan neuvoston ministerikomitean päätös Venäjän jäsenyyden päättymisestä järjestössä (CM/Res(2022)2, 16.3.2022) tarkoittaa, että Euroopan ihmisoikeusjärjestelmän ulkopuolella on kaksi eurooppalaista valtiota

[11] https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-49209 ” (a) that the Government of Greece has violated Articles 3, 5, 6, 8,9, 10, 11, 13 and 14 (art. 3, art. 5, art. 6, art. 8, art. 9, art. 10, art. 11, art. 13, art. 14) of the Convention and Article 3 of the First Protocol (P1-3);

Valko-Venäjä ja Venäjä. Kyse on historiallisesta tilanteesta, jonka vaikutuksia on jouduttu miettimään myös kaikissa Euroopan neuvoston ihmisoikeussopimuksia valvovissa elimissä ja erityisesti Euroopan ihmisoikeustuomioistuimessa (EIT).

EIT:n täysistunto (plenary) antoi 22.3.2022 päätöslauselman Venäjän jäsenyyden päättymisen vaikutuksista.[2] EIT:n ratkaisu on, että Euroopan ihmisoikeussopimuksen määräykset sitovat Venäjää vielä kuuden kuukauden ajan jäsenyyden päättymisestä.

EIS 58 artiklassa on keskeiset säännökset tilanteista, jolloin järjestön jäsenyys päättyy. Mutta yhtä tärkeäksi asiaksi EIT nostaa sen oman tulkintaperiaatteen, jossa korostetaan tulkintaa ja soveltamista ohjaavana sopimuksen tarkoitusta ja päämäärää yksilöiden ihmisoikeuksia tehokkaasti ja käytännöllisesti suojaavana asiakirjana.

> "the object and purpose of the Convention, as an instrument of human rights protection, call for an interpretation and application of its provisions so as to ensure practical and effective protection to those subject to the High Contracting Parties' jurisdiction."

Linjaukset huomioivat ihmisoikeussopimuksen suojaa tarvitsevat yksilöt. Sopimuksen suoja jatkuu kuusi kuukautta Venäjän Euroopan neuvoston jäsenyyden päättymisen jälkeen. Venäjän toimiminen sopimusosapuolena päättyy 16.9.2022.

Venäjä on vastuussa kaikista tämän vuoden syyskuun 16 päivään mennessä tapahtuneista ihmisoikeusloukkauksista. Tämä on tärkeä pidennys ja se on merkittävä kaikkien niiden kannalta, joiden ihmisoikeuksia Venäjä loukkaa. Venäjää koskevien valitusten väliaikainen keskeyttäminen (suspension) on poistunut eli EIT voi käsitellä keskeneräisiä valituksia. Monia kysymyksiä jää kuitenkin vielä avoimeksi. EIT joutuu palaamaan myöhemmin moniin asioihin, joita poikkeuksellinen tilanne nostaa esille.

Myös tuomioiden täytäntöönpanon osalta tilanne on muuttunut. Ministerikomitea antoi 23.3.2022 myös oman päätöslauselman Venäjän jäsenyyden päättymisen vaikutuksista.[3] Tähän päätöslauselmaan sisältyy muun muassa, että ministerikomitea jatkaa EIT:n antamien tuomioiden täytäntöönpanon valvontaa ja Venäjän on noudatettava tuomioistuimen päätöksiä. Venäjä ei saa

[2] Ks. https://echr.coe.int/Documents/Resolution_ECHR_cessation_membership_Russia_CoE_ENG.pdf
[3] Resolution CM/Res(2022)3 on legal and financial consequences of the cessation of membership of the Russian Federation in the Council of Europe. https://search.coe.int/cm/pages/result_details.aspx?objectid=0900001680a5ee2f

osallistua ministerikomitean päätöksentekoon, mutta se osallistuu tuomioiden täytäntöönpanoa koskeviin ministerikomitean istuntoihin.[4]

Euroopan neuvostoa ja sen ihmisoikeussopimuksia koskevassa keskustelussa on tärkeä ymmärtää niiden keskeinen merkitys pysyvän rauhan aikaansaamisessa. Esimerkiksi riippumattomien tiedotusvälineiden merkitys on konkreettisesti havaittu, kun Venäjän tiedotusvälineiden toimintaa on järjestelmällisesti pyritty tukahduttamaan. Yhtenä tärkeänä tapauksena, jota koskevia väliaikaisia turvaamistoimia Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on Venäjältä vaatinut, on tapaus *ANO RID Novaya Gazeta ym. v. Venäjä* (application no. 11884/22). Yhtenä valittajana on päätoimittaja Dmitriy Andreyevich Muratov, joka sai joulukuussa 2021 Nobelin rauhanpalkinnon. Valituksessa vaaditaan Ukrainan sotaa koskevaan tiedonvälitykseen kohdistuvien rajoitusten poistamista. Tiedotusvälineitä estetään julkaisemasta uutisia, jotka poikkeavat Venäjän viranomaisten tiedoista. EIT päätti väliaikaisista turvaamistoimista 10 maaliskuuta 2022. EIT esitti Venäjälle vaatimuksen pidättäytyä Novaya Gazetan uutistoiminnan estämisestä.

Mikä on se oppi, joka Venäjän erottamisesta Euroopan neuvostosta ja laajemmin nykyisestä toimintaympäristön tilasta pitää saada? Tärkeää on, että tehokkaille kansainvälisille ihmisoikeusjärjestelmille taataan riittävä poliittinen tuki ja tarvittavat resurssit. Sopimusten valvontaelinten ja kansallisten toimijoiden vuoropuhelua on lisättävä. Kaikkien etu on se, että valvontaelimillä on laaja poliittinen tuki ja puutteelliseen täytäntöönpanoon kiinnitetään paremmin huomiota. Tältä osin myös kotimaassa on tehtävää ja selkeitä muutoksia tarvitaan. Näillä muutoksilla estetään tilanteet, joissa kymmenen vuotta tuomioistuimen antaman tuomion jälkeen on edelleen tarvittavat lakimuutokset tekemättä. Se edellyttää myös eduskunnalta nykyistä aktiivisempaa kansallista ihmisoikeusseurantaa, johon siirryn seuraavaksi.

[4] Ks. päätöslauselman kohta 7. The Russian Federation shall cease to be a High Contracting Party to the European Convention on Human Rights on 16 September 2022. In line with the Resolution of 22 March 2022 of the European Court of Human Rights, the Court remains competent to deal with applications directed against the Russian Federation in relation to acts or omissions capable of constituting a violation of the Convention provided that they occurred until 16 September 2022. The Committee of Ministers will continue to supervise the execution of the judgments and friendly settlements concerned and the Russian Federation is required to implement them. The Russian Federation is to continue to participate in the meetings of the Committee of Ministers when the latter supervises the execution of judgments with a view to providing and receiving information concerning the judgments where it is the respondent or applicant State, without the right to participate in the adoption of decisions by the Committee nor to vote;

3. Ihmisoikeussopimusten kansallista täytäntöönpanoa ja seurantaa tehostettava

Suomessa on tehostettava kansainvälisten ihmisoikeussopimusten kansallista täytäntöönpanoa ja seurantaa. Julkaisimme helmikuun lopussa 2022 Tampereen yliopiston tekemän VNTEAS tutkimuksen loppuraportin Euroopan neuvoston kahdeksasta ihmisoikeussopimuksesta ja niiden kansallista täytäntöönpanosta ja seurannasta. Tutkimuksen mukaan Suomessa ei ole riittäviä mekanismeja, joiden avulla päätöksentekijät valtioneuvostossa tai eduskunnassa saisivat tietoa kansainvälisten sopimusten ja erityisesti niiden valvontaelinten suositusten ja ratkaisujen täytäntöönpanosta. (*Viljanen Jukka, Seppä, Tarja, Järvinen, Petra, Keskilammi, Nelli*: Euroopan neuvoston ihmisoikeussopimusten kansallinen täytäntöönpano ja seuranta. Valtioneuvoston selvitys ja tutkimustoiminnan julkaisu 17/2022).[5] Ymmärtääkseni tämä sama huoli on nostettu esille myös kansalaisjärjestöjen kannanotoissa tämän selonteon käsittelyn yhteydessä eduskunnan ulkoasianvaliokunnassa.

Nyt käsittelyssä oleva selonteko ei tarjoa tähän ongelmaan riittäviä vastauksia. Uskottava kansallinen täytäntöönpano ja seuranta edellyttää säännönmukaisia valtioneuvosto- ja eduskuntatason keskusteluja toimista, joilla ohjataan tiukemmin valvontaelinten ratkaisuihin ja suosituksiin perustuvia uudistuksia. Yleisimmin kyse on lainsäädäntöön tehtävistä muutoksista. Vain säännöllisten mekanismien avulla voidaan tehdä tietoon pohjautuvia ratkaisuja, joilla turvataan nykyistä tehokkaammin sopimusten edellyttämät lainsäädäntömuutokset ja kohdistetaan tarvittavat resurssit ihmisoikeusvelvoitteiden toteuttamiseen. Selonteon aikaan Suomi joutui ensimmäistä kertaa Euroopan neuvoston ministerikomiteassa ns. tehostettuun valvontaan[6] eli *enhanced procedure* menettelyyn.[7] Kyse on jo yli kymmenen vuoden takaisen *X. v. Suomi* (3.7.2012, 34806/04) tuomion täytäntöönpanon viivästymisestä. Kidutuksen vastainen komitea CPT on puolestaan toistuvasti huomauttanut Suomea raporteissaan samoista puutteista ja hitaasta lainvalmistelusta.[8]

[5] Ks. tarkemmin http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-291-6
[6] Ministerikomitealla on käytössään perusvalvonta (standard procedure) ja tehostettu valvonta (enhanced procedure).
[7] Ks. Ks. ministerikomitean päätös CM/Del/Dec(2021)1419/H46-12. https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=0900001680a4ac32
[8] Ks. *CPT/Inf(2021)7*CPT:n Suomen raportti 2021. Report to the Finnish Government on the visit to Finland carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT) from 7 September to 18 September 2020. 5.5.2021 https://rm.coe.int/1680a25b54

Nykyisiä rakenteita on kehitetty koordinoimaan toimintaa, mutta ylin valtiollisen päätöksenteon taso puuttuu vallitsevista rakenteista. Valtioneuvoston perus- ja ihmisoikeusverkosto kehitettiin Kataisen hallituksen aikana (2011-2014) ja siihen liittyi tavoite saada kaikki ministeriöt sitoutumaan perus- ja ihmisoikeuksien toteuttamiseen. Kyse on virkamiesvetoisesta erityisesti tiedonvälitystä eri ministeriöiden tasolla edistävästä toiminnasta ja siten ihmisoikeussopimusten täytäntöönpanon kannalta tärkeästä toiminnasta. Verkosto ei kuitenkaan tarjoa ratkaisua kaikkiin kansallisen täytäntöönpanon ja seurannan kysymyksiin. Isoimpana puutteena nykymallissa voidaan pitää sitä, että valtioneuvosto ei itse saa tietoja säännöllisesti siitä, miten täytäntöönpanossa ja seurannassa on onnistuttu ja mitä toimenpiteitä ei ole vielä ehditty toteuttaa. Perus- ja ihmisoikeusvastuun pitää yltää myös ministeritason päätöksentekovaiheeseen.

Sama kritiikki kohdistuu myös eduskuntaan. Kansanedustajat eivät saa kootusti ja säännöllisesti tietoa siitä, miten kansainvälisten ihmisoikeussopimusten kansallinen täytäntöönpano ja seuranta ovat onnistuneet. Järjestelmä on rakennettu vääränlaisen luottamuksen varaan. Toiminta lähtee siitä, ettei lainvalmistelun etenemistä tai muiden toimenpiteiden toteutumista tarvitse seurata. Eduskunnan perustuslakivaliokunnan näkökulmasta tietoa tarjoaa erityisesti ulkoministeriön tiedoksi lähettämät kirjelmät kansainvälisten valvontaelinten kannanotoista, jotka kirjataan valiokunnan pöytäkirjaan saapuneiksi valiokunnalle. Suositusten täytäntöönpanosuunnitelmaa vastaavaa informaatiota ja laajempaa seurantaa ei ole kehitetty. Yleisemmin täytäntöönpanoon palataan vasta siinä vaiheessa, kun varsinaista lakiesitystä käsitellään. Ongelma liittyy tietysti siihen, ettei valiokunta voi seurata riittävästi, miten täytäntöönpano etenee ja mahdollisesti vaatia lisätietoja valtioneuvostolta niistä toimenpiteistä, joihin on ryhdytty.

Eduskunnan perustuslakivaliokunta linjasi aikoinaan, että lainvalmistelussa on perehdyttävä riittävästi valvontaelinten soveltamiskäytäntöön (PeVL 2/1990 vp, s. 2). Tämän vastuun on tuolloin ajateltu toteutuvan yksittäisten lakihankkeiden valmistelun yhteydessä. Alkuvaiheessa ei nähty tarpeellisena kehittää mekanismeja, joissa viesti valvontaelimiltä tulisi myös valtioneuvoston ja eduskunnan keskusteltavaksi. Helmikuun lopussa valmistuneessa raportissa totesimme, että nykyinen malli on osoittanut riittämättömäksi.

Miten kansainvälisten ihmisoikeusvalvontaelinten ratkaisujen ja suositusten kansallinen täytäntöönpanoa ja seurantaa voidaan parantaa? Kansainvälisten valvontaelinten ja kansallisten ylimpien laillisuusvalvojien kannanotot toimivat perustana painopisteiden valinnassa. Esitimme sen vuoksi yhtenä vaihtoehtona myös eduskunnan oikeusasiamiehen kertomuksen yhteyteen tarkempaa

kuvausta sopimusten täytäntöönpanosta ja seurannasta. Eduskunnan oikeusasiamiehen kertomus on muodostunut yhdeksi keskeiseksi kotimaista perus- ja ihmisoikeussuojan tilaa parhaiten kuvaavaksi asiakirjaksi. Oikeusasiamiehellä on vakiintunut auktoritatiivinen perustuslakiin perustuva asema. Suomalainen oikeusasiamiesinstituutio on saanut tunnustusta eurooppalaisella tasolla. Kansainvälisten sopimusvalvontaelinten ratkaisujen ja suositusten täytäntöönpanoa koskeva tilannekatsaus voitaisiin lisätä oikeusasiamiehen kertomuksen perus- ja ihmisoikeudet päälukuun. Sen pohjalta eduskunta voisi käydä parlamentaarisen keskustelun ja linjata tarvittavia lainsäädäntötoimia ja mahdollisia resurssipäätöksiä. Nykyisin kertomukseen sisältyvän 10 keskeisen perus- ja ihmisoikeusongelman puutteiden taustalla on useasti kansainvälisen valvontaelimen Suomelle antama kannanotto. Nämä parlamentaarista keskustelua lisäävät muutokset eivät edellytä lainsäädännöllisiä muutoksia.

Tehokkaan täytäntöönpanon ja seurannan edellytyksenä on, että päätöksentekijöillä on riittävästi tietoa täytäntöönpanon pohjaksi. Ihmisoikeusselonteon yhtenä ratkaisuna on kansainvälisten valvontaelinten suositusten tietopankki (VNS 10/2021 vp, s. 92), johon kerättäisiin tarvittava tieto päätöksenteon pohjaksi. Kyse olisi julkisesta verkkopalvelusta, joka olisi kaikille avoin ja saavutettava. EVOLUTIVE-tutkimushankkeemme piti mallia yhtenä keskeisenä ratkaisuna nykytilanteeseen, jossa erityisesti sopimusten tunnettavuus ei ole riittävää. Tietopankki yksinään ei kuitenkaan riitä. Olennaista on kehittää myös kaikkien hallinnon tasojen vastuuta ja vastuun jakautumista ulkoministeriön lisäksi kaikkiin vastuuministeriöihin.

Ihmisoikeusrakenteiden kehittäminen on ollut Suomessa keskeinen teema viimeisten vuosien ajan. Rakenteiden luomisessa on hyödynnetty kansainvälisiä esimerkkejä Pariisin periaatteiden mukaisesta kansallisesta ihmisoikeusinstituutiosta. Ihmisoikeuskeskus aloitti toimintansa vuonna 2012 (SK 535/2011). Nyt vietetään Ihmisoikeuskeskuksen juhlavuotta. Kun tilannetta arvioidaan kymmenen vuotta ihmisoikeuskeskuksen perustamisen jälkeen, on syytä nostaa esille ihmisoikeusrakenteisiin jääneet ongelmat.

Ihmisoikeuskeskuksen toimintakertomus on rakennettu sellaiseksi, ettei sen tuottamaa tietoa käsitellä eduskunnassa, vaan ihmisoikeusvaltuuskunta hyväksyy ihmisoikeuskeskuksen toimintakertomuksen. Eduskunnalle tulevien kertomusten määrää pyrittiin vähentämään lakimuutoksen aikoihin. Hallituksen esitykseen kirjattiin, että toimintakertomusta ei annettaisi eduskunnalle, mutta se olisi asianmukaista toimittaa tiedoksi asianmukaisille erityisvaliokunnille.[9]

[9] Ks. HE 205/2010 vp, s. 29.

Tämä lainsäädäntöä ohjannut pragmaattinen lähtökohta ei ole kuitenkaan ongelmaton ja se on nyt törmännyt myös kansainvälisten valvontaelinten omiin suosituksiin, jotka edellyttävät parlamentaarista keskustelua. Euroopan neuvoston ministerikomitea hyväksyi 31.3.2021 suosituksen kansallisista ihmisoikeusinstituutioista, jossa suositellaan suoraa raportointia kansanedustuslaitokselle.[10] Koska Suomen kansallisessa ihmisoikeusinstituutiossa nimenomaan Ihmisoikeuskeskus seuraa kokonaisvaltaisesti ihmisoikeussopimuksiin liittyviä asioita, sen tekemä suora raportointi eduskunnalle voisi edistää eduskunnassa tapahtuvaa Suomen kansainvälisten sopimusvelvoitteiden käsittelyä ja tietoisuutta. Tämä puute on pikaisesti korjattava ja toimintakertomuksen käsittely vietävä eduskuntaan ja siten vastaamaan Euroopan neuvoston ministerikomitean viime vuonna asettamia vaatimuksia.

4. Ihmisoikeusselonteossa mainituista erityisteemoista

Pidän tärkeänä, että selonteossa on nostettu esille keskeisiä huomioita ajankohtaisista tärkeistä ihmisoikeusteemoista. Vähemmälle tarkastelulle on jäänyt kuitenkin, millaisia uusia mahdollisia kansainvälisiä sopimusmääräyksiä on kehitteillä. Euroopan ihmisoikeussopimukseen on ehdotettu myös uusia lisäpöytäkirjoja. Esimerkiksi Euroopan parlamentaarinen yleiskokous käsitteli ja hyväksyi syyskuussa 2021 alustavan ehdotuksen pöytäkirjaksi, jossa turvattaisiin oikeus turvalliseen, puhtaaseen, terveelliseen ja kestävään ympäristöön.[11]

Ilmastoon ja ympäristöön liittyvien kysymysten ihmisoikeusyhteys on kansainvälisesti vahvistumassa ja siinä mielessä ilmastolakia ja muita ympäristölakeja säädettäessä perus- ja ihmisoikeusnäkökulman huomioiminen on entistä tärkeämpää. On muistettava, että myös Suomi on vastaamassa portugalilaisnuorten tekemään ilmastokanteeseen Euroopan ihmisoikeustuomioistuimessa (*Duarte Agostinho ym v. Portugali ja 32 valtiota*, 39371/20). Olen ollut laatimassa sivuväliintuloa (Third Party Intervention),[12] jossa korostui erityisesti valtion vastuu huomioida tieteelliseen tutkimukseen perustuvan tiedon huomioimisesta kansallisissa lainsäädäntöratkaisuissa ja ilmastosopimusten täytäntöönpanossa. EIT:ssä on parhaillaan kaikkiaan neljä ilmastovalitusta käsittelyssä.[13] Tämä tulee olemaan yksi niitä kiinnostavia teemoja, joiden aktiivinen seuraaminen myös perustuslakivaliokunnassa on tärkeää.

---

[10] CM/Rec(2021)1

[11] Ks. tarkemmin parlamentaarisen yleiskokouksen suositus 2211(2021).

[12] Ks, tarkemmin http://www.allyouthstn.fi/wp-content/uploads/2021/05/ALL-YOUTH-Tampere-University-third-party-intervention.pdf

[13] Duarte Agostinho ym v-Portugali ja 32 maata lisäksi seuraavat: Verein KlimaSeniorinnen Schweiz ym. v. Sveitsi 53600/20, Green Peace Nordic ym. v. Norja 34068/21, Mex M v. Itävalta 2021,

Tampereella 29.3.2022

Jukka Viljanen
Julkisoikeuden professori,
Ihmisoikeustutkimuksen dosentti,
Tampereen yliopisto